

закладів фаст-фуд тягне за собою змінення самовідчуття і членів родин, і товаришів, і колег по роботі тих, хто вживає їжу фаст-фуд. Страждають різні прошарки суспільства: соціальні класи, соціальні групи, спільноти тощо. Отже, сумарної дії ми не спостерігаємо, швидше – дію множення.

Позитивні ефекти не стосуються інмутаційних процесів, тому ми не розглядаємо їхню реальність.

Висновки. За першим критерієм властивостей системи “Властивості, що пов’язані з цілями і функціями” ми довели через чотири властивості (синергічність; пріоритет інтересів системи глобального рівня перед інтересами її компонентів; емерджентність та мультиплікативність) тезу про те, що інмутація є системою, що має чотири згадані властивості.

Перспективи подальших розвідок ми вбачаємо в подальшій деталізації пошуку та ідентифікації основних одиниць аналізу та методології вивчення процесів маніпуляції: мутації та інмутації суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Системма [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ru.wikipedia.org/wiki>
2. Холод О.М. Інмутація у масмедіа : монографія / Олександр Михайлович Холод. – К. : Інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2006. – 167 с.
3. Холод О.М. Соціальні комунікації : соціо- і психолінгвістичний аналіз : навч. посіб. / Олександр Михайлович Холод. – Переяслав-Хмельницький, 2008. – 272 с.
4. Холод О.М. Інмутація як система артефактів сучасного суспільства / О.М. Холод // Вісник Київського міжнародного університету. Сер. : Соціальні комунікації. Журналістика. Медіакритика. Кінотелемистецтво. – Вип. 8. – К. : КиМУ, 2009. – С. 265–278.

УДК 316.22

ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ФАКТОР РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Анна Шевченко
(Кривий Ріг, Україна)

У статті йде мова про значення масової комунікації у формуванні соціально-активної особистості, а також про вплив засобів масової інформації на ресоціалізацію засуджених до позбавлення волі. Розглядається проблема зв’язку засуджених з реальним життям через засоби масової інформації.

Ключові слова: соціалізація, масова комунікація, засоби масової інформації, ресоціалізація, засуджені до позбавлення волі, пенітенціарний.

В статье речь идет о значении массовой коммуникации в формировании социально-активной личности, а также про влияние средств массовой информации на ресоциализацию осужденных к лишению свободы. Рассматривается проблема связи осужденных с реальной жизнью посредством средств массовой информации.

Ключевые слова: социализация, массовая коммуникация, средства массовой информации, ресоциализация, осужденные к лишению свободы, пенитенциарный.

In the article it is a question of value of a mass communication in formation of the socially-active person, and also about influence of mass media on resocialization condemned to imprisonment. The problem of connection condemned with a real life by means of mass media is considered.

Key words: socialization, mass communication, mass media, resocialization, condemned to imprisonment, penitentiary.

Постановка проблеми. Стаття присвячена аналізу проблеми зв’язку засуджених до позбавлення волі з реальним життям через засоби масової інформації, як фактора ресоціалізації засуджених.

Людина як соціальна істота потребує постійної комунікації з іншими людьми й поглиблення інформаційних зв’язків. Спілкування, або комунікація, за О. Леонтьєвим, одна із сторін взаємодії людей у процесі їх діяльності [12, с.28]. Уже сам процес становлення особистості перетворює її на “суспільну людину” – цей процес носить назву соціалізації. Соціалізація особистості – процес набуття людиною якостей, необхідних для життя і діяльності в суспільстві, залучення її до суспільних відносин, засвоєння елементів культури, соціальних ролей і відбувається протягом усього життя, продовжуючись на всіх вікових етапах [10, с.43].

Соціалізація є необхідною умовою особистісного розвитку і відбувається у трьох основних сферах функціонування людини (діяльність, спілкування, самосвідомість) і проявляється через поведінку. Соціалізація включає цілеспрямований вплив через організовані, контрольовані форми, тобто завдяки діяльності, спрямованій на виховання та спонтанні, неузгоджені впливи на особистість (засоби масової інформації, вільне спілкування, протиставні приклади тощо). Але результати соціалізації не завжди відповідають бажаним суспільними ідеалам і стандартам, часто доводиться мати справу з порушеннями процесу соціалізації, викривлення цього процесу, що проявляється зокрема в асоціальній, або злочинній поведінці. Саме такі випадки вимагають особливого (виправного) виховання і стимулюють розвиток пенітенціарної науки, яка надає практичну допомогу у виправленні та ресоціалізації засуджених і тісно взаємодіє не лише з галузями правової науки, але й з іншими науками, зокрема психологія, педагогіка, кримінологія [2, с.9].

Позбавлення волі залишається основним видом кримінального покарання за здійснене правопорушення. Сутність виконання кримінального покарання, яке засуджені відбувають за вироком суду, виражається у відповідних правових обмеженнях: чим більш суворе покарання, тим більший обсяг правових обмежень встановлюється законодавством для засуджених [1, с.124]. Відповідно, рівень правових обмежень певним чином відображається на якості життя осуджених [4, с.44]. Фізична ізоляція призводить до соціального відчуження від життя суспільства великої кількості громадян, до втрати соціальних зв’язків. Істотний розрив в умовах життя пенітенціарних установах і на волі призводить до повернення в суспільство нерідко озлобленої, психічно нерівноваженої людини з високою схильністю до правопорушень. Це підтверджується

офіційною статистикою, документами державних органів, недержавних організацій, прокурорського нагляду, висновками зарубіжних експертів, скаргами підслідних, засуджених і відображається у доповіді Н. Карпачової “Про стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні [6]”. У зв’язку з цим, випадки викривлення, ушкодження соціалізації потребують цілеспрямованих педагогічних впливів і є суттю пенітенціарної педагогіки та кримінально-виконавчої системи України [11, с.114].

У нашій державі, на даному етапі її розвитку, відбувається реформування кримінально-виконавчої системи та виконання зобов’язань, узятих країною при вступі до Ради Європи, утворено Державний департамент України з питань виконання покарань, затверджено Положення про його функціонування й активну роботу. З перших років Незалежності України Верховною Радою, Кабінетом Міністрів, розробляються і приймаються постанови, законодавчі акти, спрямовані на удосконалення діяльності кримінально-виконавчої системи, подальшу гуманізацію відбування покарань, зміцнення законності у сфері цих правових відносин в державі.

Пенітенціарна наука через чинне законодавство України забезпечує виправлення і ресоціалізацію засуджених, вирішення проблем діяльності органів і установ виконання покарань, розробку пропозицій щодо удосконалення норм чинного законодавства у сфері виконання і відбування покарань тощо [2, с.11]. Відповідно до цього вона визначає головні напрями роботи із засудженими, одним з яких є зв’язок з реальним життям, зокрема, через засоби масової інформації. На даному етапі свого розвитку це питання є малодослідженим, у зв’язку з цим поставлену проблему вважаємо *актуальною* і такою, що вимагає наступних теоретичних і практичних допрацювань.

Виходячи з викладеної проблеми, *об’єктом* роботи було обрано засоби масової інформації, що забезпечують зв’язок з реальністю засуджених до позбавлення волі. *Предметом* дослідження стали особливості ресоціалізації засуджених.

Мета: довести, що засоби масової інформації виступають одним із факторів ресоціалізації засуджених, а саме – допомагають підтримувати зв’язок із зовнішнім світом.

Виклад основного матеріалу. Для одержання об’єктивних результатів, незалежних від наших поглядів, були використані такі *методи* збору інформації: пошуковий, гіпотетико-дедуктивний, праксіметричний (архівний), метод узагальнення, опитування, кількісно-якісний.

Як уже було з’ясовано, спілкування відіграє важливу роль у соціалізації особистості. У сучасних теоретичних працях ми знаходимо думку про те, що масове спілкування, як один із видів комунікації, за своєю природою є формою соціальної взаємодії, пов’язаною з наданням інформаційних послуг населенню, пропагуванням систем цінностей, агітуванням за новий спосіб життя, вихованням дітей, просвітою народу і т.д. У процесі спілкування відбувається реалізація, актуалізація суспільних відносин між людьми: лише в спілкуванні ці відносини стають “дійсно відносинами [12, с.30]”. В. Різун вказує на те, що масова комунікація (далі – МК) є формою, засобом досягнення суспільних цілей, а саме забезпечення суспільних інтересів, потреб, завдань [13, с.21–25] і, дійсно, відносин. У філософському словнику МК дається таке визначення: “Масова комунікація – процес розповсюдження інформації (знань, духовних цінностей,

моральних і правових норм і т.п.) за допомогою технічних засобів (друк, радіо, кінематограф, телебачення) на кількісно великі, розосереджені території” (перекладено нами) [14, с.204].

Вченими пропонувалися різні погляди на систему МК. Наприклад, Харольд Лассуелл запропонував схему масової комунікації, яку до цього часу деякі дослідники вважають класичною: “хто, що сказав, засобами якого каналу (засобу) комунікації, кому, з яким результатом”. Пізніше (1967 рік) Х.Лассуелл модифікував цю схему так: “учасники комунікації – перспективи – ситуація – основні цінності – стратегії – реакції реципієнтів – ефекти [12, с.11]”. У наш час В.Різун подається наступна схема: “комунікант – повідомлення (висловлювання) – засоби спілкування – комунікат – фільтри (внутрішньосистемні – цінності, моральні засади, стани комунікаторів і т.д., позасистемні – вплив соціуму, наприклад, у вигляді цензури, телефонного права тощо) – ефекти як реакція комуніката [13, с.26]”. Із запропонованих схем простежується тісний взаємозв’язок між тими (комунікантами), хто передає інформацію через засоби спілкування, і тими, хто її отримує (комунікати). Існує також реакція на отриману інформацію й ефект від неї, що, у свою чергу, показує ставлення і поведінку того, на кого була спрямована інформація. Це є актом спілкування, який на рівні соціальному вважаємо масовим спілкуванням і відповідно соціальною взаємодією.

Для прогресуючого розвитку суспільства успішне вирішення соціальних завдань великою мірою залежить від соціальної активності особистості. Але суспільство не може існувати, не маючи різносторонньої, точної інформації про дійсність, у тому числі, про сферу соціальних відносин. Засоби масової інформації (далі – ЗМІ) відіграють велику роль у формуванні такої активності.

Бурхливий ріст, поширеність, доступність масової інформації свідчать про зростаючу роль телебачення, радіо, преси, Інтернет. Особливого змісту набуває призначення і самої журналістики, що впливає з медійної ролі ЗМІ у суспільстві – необхідності служити суспільному інтересові та обслуговувати потреби своєї аудиторії [8, с.122]. Інформаційні потреби ми розглядаємо як потреби у повідомленнях певного змісту, форми, які потрібні людям для орієнтації в оточуючому середовищі, для уточнення образу картини світу, який сформувався у них, для вибору напрямку поведінки і вирішення проблемних ситуацій, для взаємодії з соціумом. Усе зазначене сприяє формуванню соціально активної позиції особистості.

Для того, щоб з’ясувати роль ЗМІ у формуванні соціальної активності особистості, позбавленої волі, розглянемо деякі аспекти пенітенціарної науки.

Кримінально-виконавче право в Україні створює умови для виправлення і ресоціалізації засуджених до позбавлення волі, що є категоріями таких наук, як педагогіка і психологія [2, с.9]. Сфера застосування пенітенціарної педагогіки обмежується пенітенціарними закладами, й об’єктом пізнання пенітенціарної педагогіки є засуджений за здійснення злочину до позбавлення волі, який виправляється в результаті виховних відносин. Предметом пенітенціарної педагогіки є виховні відносини, що організовані в пенітенціарних закладах і забезпечують виправлення засуджених [3].

Специфіка пенітенціарної педагогіки полягає у тому, що виховний процес організовується в період дії кримінального покарання, тобто в системі заборон, яка супроводжує позбавлення волі. Метою виховного впливу в пенітенціарній

педагогіці є формування у засуджених законослухняної поведінки. У полі зору пенітенціарної педагогіки знаходяться особи, різні за віком, ступенем соціальної небезпечності та педагогічної занедбаності, різні за станом здоров'я, та за спрямованістю особистості. Різноманітність об'єктів пенітенціарної педагогіки зумовлює пошук у теорії і практиці найбільш ефективних форм, методів, засобів впливу на засуджених, причому в різних умовах, які залежать від режиму утримання засуджених [9, с.17].

Пенітенціарний заклад асоціюється у свідомості багатьох людей з місцем, де відбувають покарання злочинці. Таким же чином визначається свідомість і багатьох співробітників пенітенціарних закладів. Та виправлення осуджених є педагогічною метою. Досягти виправлення можна лише в умовах виховного процесу, організованого в пенітенціарних закладах, відповідно, пенітенціарний заклад повинен бути не тільки місцем для відбування покарань, але й передусім закладом зі своїми особливостями і закономірностями.

Засуджений до позбавлення волі, відбуваючи покарання в пенітенціарному закладі, є особистістю з усіма властивими їй специфічними ознаками, і відповідно спеціальним об'єктом виховного впливу, організованого з метою його виправлення. Умови ізоляції С.Ветошкін розглядає як обов'язкові елементи примусовості, що супроводжують виховний процес, а не як сам факт позбавлення волі [3].

Розглянемо поняття “виправлення”, “ресоціалізація”, з точки зору пенітенціарної педагогіки. Виправлення – це внутрішній процес позитивних змін окремих якостей і, в цілому, спрямованості особистості, який створює готовність до самокерованої законослухняної поведінки. Виправлення є результатом спільної діяльності вихованця і вихователя. Ресоціалізація розглядається як самосвідоме відновлення засудженого в соціальному статусі повноправного члена суспільства; повернення його до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя у суспільстві. Система пенітенціарної науки ставить перед собою мету – реалізувати завдання ресоціалізації засуджених, тобто досягти таких змін особистісних якостей засудженого, які б дозволили повернути його в соціум, розраховуючи на його самокеровану та стабільну соціально-нормативну поведінку після звільнення [7].

Відповідно до частини 1 статті 1 Кримінально-виконавчого кодексу України “кримінально-виконавче законодавство України регламентує порядок і умови виконання та відбування кримінальних покарань з метою захисту інтересів особи, суспільства і держави шляхом створення умов для виправлення і ресоціалізації засуджених, запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами, а також запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню із засудженими [9]”.

Основними засобами виправлення і ресоціалізації засуджених є встановлений порядок виконання та відбування покарання (режим), суспільно корисна праця, соціально-виховна робота, загальноосвітнє і професійно-технічне навчання, громадський вплив.

У практичній діяльності співробітників установ з виконання покарань мають реалізуватися принципи, що визначають головні напрями роботи із засудженими. Одним із таких є принцип тісного зв'язку процесу ресоціалізації з реальним життям, що передбачає поновлення та налагодження соціально корисних зв'язків

і відносин засуджених, постійне ознайомлення із соціально-економічними, політичними проблемами, формування у них позитивних соціальних установок, залучення засуджених до соціально корисної особистісно значущої діяльності.

Для цього необхідно використовувати різноманітні засоби масової інформації, залучати засуджених до читання газет, журналів, влаштовувати зустрічі із представниками різних громадських інститутів тощо, з відповідною педагогічною доцільною інтерпретацією інформації, що подається. При цьому важливо збирати інформацію (зокрема й із ЗМІ) про те, як живе його сім'я, родичі засудженого в теперішньому часі, в яких побутових та соціальних проблемах вони перебувають. Викладення таких фактів спонукає до виникнення у засудженого почуття вини перед сім'єю.

В Європейських пенітенціарних Правилах, до виконання яких прагне Українська держава, знаходимо наступні положення [5]: частина 2, стаття 45. Засуджені можуть регулярно дізнаватися про новини з газет, періодичних видань та інших публікацій, радіо- і телевізійних програм, лекцій або інших аналогічних джерел інформації з дозволу і під контролем адміністрації.

Для з'ясування стану зв'язку засуджених до позбавлення волі в Україні з реальністю через ЗМІ, ми звернулися до методу опитування, яке відбувалося у вигляді анкетування в червні 2009 року у Перевальській виховній колонії (с.м.т. Селезнівка Перевальського району Луганської області), Перевальській виправній колонії №15 (м. Перевальськ Луганської області), Донецькій виправній колонії №124 (м. Донецьк), Микитинській виправній колонії №87, Калінінській виправній колонії №27 (м. Горлівка), Західній виправній колонії №97 (м. Макіївка).

За способом розповсюдження анкети були роздаткового характеру, вони передбачали групове анкетування (ми залишалися присутніми при відповіді на питання, консультуючи щодо правил заповнення) [1, с.37–55].

Метою проведеного анкетування було з'ясування, на скільки засуджені окремих колоній України мають доступ до ЗМІ і яку інформацію в переважній кількості випадків отримують з неї.

Інтерпретування та аналіз одержаних результатів ми пояснюємо так.

Нами було опитано – 100 осіб. Дві анкети відбраковані через відмову (1 опитуваний здав чистий бланк; 1 відмовився відповідати через незнання української мови). Тому, підрахунок вели за кількістю – 98 осіб. У деяких випадках, за відсутності відповіді респондента на окреме питання, ми також робили відбракування.

Середній вік досліджуваних становив 27 років.

З числа опитуваних **60%** осіб засуджено за злочини проти власності (Статті ККУ 185-198); **16%** - за злочини проти життя та здоров'я особи (Статті ККУ 115-145); **11%** - за злочини у сфері обігу наркотичних засобів психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення (Статті ККУ 305-327); **4%** - за злочини проти громадської безпеки (Статті ККУ 255-270); **3%** - за злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту (Статті ККУ 276-292); **2%** - за злочини проти громадського порядку та моральності (Статті ККУ 293-304); **1%** – за злочини проти основ національної безпеки України (Статті ККУ 109-114); **1%** – за злочини проти волі, честі та гідності особи (Статті ККУ 146-151); **1%** – за злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи (Статті ККУ 152-156).

У відповідях на питання про час до звільнення ми обирали найбільший і найменший показники, у результаті маємо: від 1 місяця – до 12 років.

За сімейним станом отримали, що серед опитуваних неодружених – **78%**; одружених – **13%**; у цивільному шлюбі знаходиться – **4%**; розведені на момент опитування – **5%**.

На перше питання анкети “Чи маєте Ви в колонії доступ до засобів масової інформації?”, ми отримали відповіді наступні: мають доступ – **77%** опитаних; не мають – **7%**; іноді користуються ЗМІ – **15%**; “утримуються від ЗМІ самостійно” – **1%**. Це свідчить про те, що у досліджуваних колоніях засуджені у переважній більшості випадків користуються ЗМІ, мають до них вільний доступ.

У підрахунках на питання 2 маємо одне відбракування і наступні відповіді. Засуджені, опитані нами, мають доступ до таких ЗМІ: телебачення – **80%**; радіо – **7%**; преса – **12%**; до Інтернет доступ відсутній. Отже, серед засобів масової інформації перевага надається телебаченню, а це є важливим для наших подальших досліджень.

На питання 3, де пропонувалося назвати телеканал, радіостанцію, газету, журнал, які переглядаються, слухаються, читаються засудженими найчастіше, ми отримали такі відповіді (маємо сім відбракувань). Серед телебачення пріоритетні місця посідають канали “Інтер” (**30%**), “1+1” (**14%**), “ICTV” (**9%**). За ними йдуть: ТРК “Україна” (**8%**); “М1” (**3%**); “5 канал” (**2%**); “Новий канал” (**2%**); СТБ (**1%**); 1 Російський канал (**1%**); “CNL” (**1%**). **6%** респондентів зазначили, що ними переглядаються випуски новин на телеканалах; і **2%** не конкретизували свою відповідь, вживаючи конструкцію “різні телеканали”.

Досліджувані назвали радіостанції, яким надається перевага у їхніх колоніях. Це – радіо “Шансон” (**5%**) і ХІТ FM (**3%**). Також опитувані слухають Радіо “Май” (**2%**); Люкс FM (**2%**); “Точка” (**2%**); Класне Радіо (**2%**); Русское радио (**2%**); РТВ FM (**1%**); “Європа” + (**1%**); Авторадіо (**1%**); Ретро FM (**1%**); “різні радіостанції” слухає **1%** опитаних.

Серед друкованих видань були названі наступні журнали (“Автомир” – **3%**, “Ринг” – **2%**, “PLAYBOY” – **1%**, “Men’s Health” – **1%**, “Максим” – **1%**, “Телегид” – **1%**); газети (“Закон і обов’язок” – **18%**, “Факты” – **2%**, “Донецкие новости” – **2%**, “Аспекти” – **1%**, “Урядовий кур’єр” – **1%**, “Голос України” – **1%**, “Публіка” – **1%**, “Кримінальний експрес” – **1%**, “Народна воля” – **1%**, “Тюрма і воля” – **1%**, “Резон” – **1%**, “Вечерняя Горловка” – **1%**, “Комсомольская правда” – **1%**, “Сьогодні” – **1%**, “Ваша судьба” – **1%**). Також, у процесі опитування з’ясувалося, що засуджені читають “усі можливі газети і журнали” – **4%**; “місцеві газети” – **1%**; “різні газети” – **1%**; “релігійну літературу” (Біблія) – **3%**.

Як бачимо, названі телеканали, радіостанції, газети і журнали свідчать про різноплановість тематик, які цікавлять засуджених, а також є у наявності, серед тих ЗМІ, якими вони користуються

У четвертому питанні респондентам пропонувалося визначити, яку функцію для засуджених виконують ЗМІ у колонії. У відповіді дозволялося обрати декілька варіантів, або дописати власну відповідь. Маємо 2 відбракування і в результаті такі варіанти відповідей. Засоби масової інформації у колонії “дозволяють отримувати інформацію про події у зовнішньому світі” – **74%**;

“дозволяють підняти свій інтелектуальний рівень” – **36%**; “дають можливість відпочити” – **31%**; “примують замислитися над своїм життям” – **31%**; “дають інформацію, про яку потім можна поговорити з товаришами” – **24%**. Додаткові відповіді маємо наступні: “усе вищесказане” – **1%**; “задовольняє цікавість” – **1%**; “усе потроху” – **1%**; “дозволяє пізнати більше для подальшого існування у світі” – **1%**; “допомагає візуально бути із зовнішнім світом” – **1%**; “слухаю музику (радіо) для гарного настрою” – **1%**; “розширюю світогляд” – **1%**; “для володіння інформацією і пізнання точки зору інших” – **1%**; “дозволяють зануритися у події, пережити їх і пригадати хороше” – **1%**; “досягнути інтелектуального розвитку” – **1%**.

На нашу думку, отримані результати свідчать про бажання засуджених бути у зв’язку із зовнішнім світом і в більшості випадків отримувати інформацію про реальність для розширення світогляду, підняття інтелектуального рівня, отримання власної оцінки події і пов’язування із власним життям.

Нас в опитуванні цікавило також, якого характеру інформацію бажано отримувати засуджені до позбавлення волі із ЗМІ. У питанні 5 нами було отримано наступні відповіді. Освітнього характеру інформація цікавить – **51%** респондентів, політичного – **38%**; економічного – **33%**; релігійного – **16%**; будь-яку інформацію хотіли б отримувати – **15%**. Маємо додаткові відповіді: про психологію – **3%**; про спорт – **2%**; уся можлива – **2%**; науково-пізнавальну – **2%**; про техніку – **1%**; приємну інформацію – **1%**; історично-археологічну – **1%**; про автомобілі – **1%**; про сім’ю і самостійне життя – **1%**; про музику – **1%**; про Закони України – **1%**.

Можемо сказати, що для засуджених інформація має важливе значення, особливо, якщо вона стосується освіти (що вказує на бажання змінити на краще свій, знову ж таки, інтелектуальний рівень) і політично-економічного стану у країні.

Пропонувалося засудженим подумати і над рівнем поінформованості про події у країні й у світі. Маємо сім відбракувань на це питання (6) і такі відповіді: **45%** респондентів вважають себе достатньо поінформованими; **38%** – ні; не знають – **14%**; і додатково “не зовсім” – **1%**.

Це примушує замислитися над якістю отримуваної інформації засудженими, і про здатність її сприймати й розуміти вірно. Ми не отримали навіть **50%** упевнених відповідей, що говорить про досить низький рівень обізнаності про події у зовнішньому світі.

У питанні 7 (маємо одинадцять відбракувань) отримали, що інформація, подана у ЗМІ, стимулює оцінку зовнішнього світу, до якого засуджені повернуться в майбутньому, з позитивних позицій – **49%**; з негативних позицій – **11%**; не знає – **31%**. Також, респонденти дали свій варіант відповіді, у якому зазначили, що “це просто інформація” – **3%**; “дає можливість оцінити зовнішній світ з більш реальних позицій” – **2%**; “вона нав’язує точку зору” – **1%**; “приховує реальність” – **1%**; “інформація не здатна змінювати думки” – **1%**.

Отже, у переважній кількості випадків, засуджені оцінюють отриману інформацію про зовнішній світ позитивно. Хоча значна кількість респондентів ставиться до неї з сумнівом, про це свідчить невпевненість щодо надання власної оцінки.

В останньому, восьмому, питанні респондентам запропоновано було дати

відповідь на питання про те, чи здатна інформація, подана у ЗМІ, сприяти поновленню у суспільстві. Маємо десять відбракувань і наступні відповіді. **75%** опитаних вважають, що інформація допоможе; не вважає так – **6 %** і не знає – **15 %**. Також, ми отримали додаткові відповіді: “сумніваюсь у цьому” – **1%**; “життя покаже” – **1%**; “може допомогти, але не знаю” – **1%**; “допоможе, але не багато” – **1%**.

Дані свідчать, що до отриманої із ЗМІ інформації, в переважній своїй кількості, респонденти ставляться як до такої, що може впливати на їх ресоціалізацію після повернення з місць позбавлення волі, але про значний позитивний ефект, як реакцію на інформацію із ЗМІ, ми не можемо сказати.

На основі проведених нами теоретичних і практичних досліджень ми робимо **висновки**, що засоби масової інформації виступають одним із факторів ресоціалізації засуджених, а саме – допомагають підтримувати конструктивно-оптимістичний зв'язок із зовнішнім світом. Вважаємо, що поставленої мети досягнуто частково. ЗМІ дійсно виконують значну роль у пенітенціарній педагогіці, розрахованій на виправлення й ресоціалізацію засуджених до позбавлення волі. Та особливості такого впливу, поки що досліджені недостатньо. Крім того, багатьма психологами висловлюється думка про те, що основа для перевиховання засудженого має здійснюватися не ззовні нього, а зсередини. То ж, чи здатні ЗМІ сприяти внутрішній зміні засудженого – у цьому вбачаємо перспективи подальших розвідок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бандурка А.М. Правовое положение осужденных к лишению свободы: пособие / А.М. Бандурка, В.П. Севастьянов – Харьков: Основа; Университет внутренних дел, 1997. – 242 с.
2. Богатирьов І.Г. Українська пенітенціарна наука: монографія / Богатирьов І.Г. – Х.: Харків юридичний, 2008. – 294 с.
3. Ветошкин С.А. Пенитенциарная педагогика в теории и практике [Електронний ресурс]: монографія. – Режим доступу до видання: <http://www.oim.ru/reader>
4. Гавенко В.Л., Брагіна К.Р., Хаустов М.Н. Анализ факторов, сочетающихся с возникновением тревожной и депрессивной симптоматики у лиц молодого возраста, отбывающих наказание в колонии-поселении // Журнал психиатрии и медицинской психологии. – 2004. – № 3. – С. 44–48.
5. Европейские пенитенциарные Правила [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_032
6. Карпачова Н.І. Доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини “Про стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ombudsman.kiev.ua/d1_zm.htm
7. Кілічава Т.М. Проблеми отримання вищої освіти засудженими до позбавлення волі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.surte.ukrbiz.net/archtext.ukrbiz?arch=13529&artid=12564>
8. Квіт Сергій. Масові комунікації: підручник / Сергій Квіт. – К.: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2008. – 206 с.
9. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2341-14>
10. Основи пенітенціарної педагогіки і психології: навчальний посібник [С.Ю. Замула, В.А. Костенко, В.І. Мандра та ін.]. – Біла Церква, 2003. – 101 с.
11. Парфанович І.І. Організаційно-педагогічні засади виховної роботи з умовно засудженими неповнолітніми: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Парфанович Іванна Іванівна. – Т., 2002. – 218 с.

12. Психолінгвистические проблемы массовой коммуникации / Академия наук СССР, Институт языкознания. – М: Издательство наука, 1974. – 148 с.
13. Різун В.В. Теорія масової комунікації: підруч. для студ. галузі 0303 “журналістика та інформація” / В.В. Різун. – К.: Видавничий центр “Просвіта”, 2008. – 260 с.
14. Философский словарь. / Под ред. М. М. Розенталя. – М., 1972.